

O GRADSKOJ DŽAMIJI U TRAVNIKU

U svom pohodu na Bosnu 1463. godine Osmanlije su zauzele i Travnik, koji u to vrijeme nije predstavljao značajnije naselje, ali je zbog svog položaja i tvrđave predstavljao vrlo važno strategijsko mjesto. Bez obzira na različite i u potpunosti nepotvrđene pretpostavke o njegovu privremenom gubljenju i povremene okupacije od Ugara,¹ Travnik se od 1463. godine čvrsto nalazio u posjedu Osmanlija. Njihov dolazak i zaposjedanje pojedinih pazara i varoši bitno određuje dalju sudbinu mnogih naselja pa i samog grada. Kako ranije nije predstavljao značajnije urbano niti privredno naselje, može se reći da njegov razvoj počinje uspostavom i potpunom stabilizacijom nove vlasti koja sa sobom donosi mnoge promjene u načinu života, kulturi, pogotovo u oblasti arhitekture, urbanizacije zatečenih varoši i izgradnje potpuno novih centara koji će za kratko vrijeme prerasti u kasabe sa dominantno orijentalno-islamskim obilježjima. Sve te promjene odvijale su se postepeno, različitom dinamikom, u zavisnosti od povijesnih gibanja na pojedinim prostorima.

Razvoj gradova, općenito, imao je svoj hod koji N. Filipović dijeli u tri faze:

1. uspostava i stabilizacija vlasti u neizmijenjenim privrednim i društvenim okolnostima naših varoši, sa pretežno nemuslimanskim stanovništvom;
2. nakon stabilizacije pretvaranje tih centara u administrativna i kulturna uporišta svoga carstva te postepeno prihvaćanje islama od strane zatečenog stanovništva;
3. potpuna dominacija orijentalno-islamske fizionomije.² Ovi procesi u pojedinim fazama imali su znatnog utjecaja na izgradnju i broj vjerskih

1. Đoko Mazalić, *Travnik i Toričan*, GZM N.S. III, Sarajevo, 1948., str. 145-163.; Hamdija Kreševljaković - D. M. Korkut, *Travnik u prošlosti* 1464.-1878., Travnik, 1961., str. 10.; Martin Udovičić, *Travnik u vrijeme vezira*, Travnik, 1973., str. 14.-15.;

2. Nedim Filipović, Neki novi podaci iz ranije istorije Sarajeva pod Turcima, Pregled, br. 7-8., Sarajevo, 1953., str. 67.;

objekata nastalih u jednome mjestu. Stoga se opravdano postavlja pitanje kada i kako su nastajale prve džamije te ko ih je podizao u ranom periodu osmanske vladavine.

U izgradnji pojedinih džamija, mesdžida i drugih objekata društvenog značaja učestvovali su najčešće nosioci raznih državnih ili vojnih funkcija, od sultana, sandžak-begova, pa i onih nižeg ranga, poput dizdara, ali i obični dobročinitelji. U ranoj fazi razvoja pojedinih gradova, u podizanju džamija u Bosni prednjačili su ljudi višeg društvenog položaja, posebno sultani. Kako su raspolagali cjelokupnom državnom imovinom, iz državnih prihoda finansirali su brojne državne službe i druge potrebe, a u znatnoj mjeri i graditeljsku djelatnost. Po naredbi sultanā iz tih sredstava izgrađene su brojne džamije u Bosni, najčešće nazivane po imenu inicijatora gradnje ili naprosto zvane samo carske. Pouzdano se zna da su u vrijeme Mehmeda II Fatiha (1451.-1481.) izgrađene džamije u Sarajevu, Zvorniku, Vranduku, za vrijeme Bajazida II (1481.-1512.) u Foči, Rogatici, Višegradu, Srebrenici, Pruscu, Prozoru, u vrijeme Selima I (1512.-1520.) u Knežini, Tešnju i Doboju. Najveći broj ipak je sagrađen u vrijeme sultana Sulejmana (1520.-1566.), tako da je do kraja njegove vladavine bilo izgrađeno ukupno 25 carskih džamija.³ Jedna takva džamija podignuta je i u Travniku, ali još uvijek nije preciznije ustanovljeno vrijeme njene gradnje, o čemu postoje različita stajališta.

Dosada su se u historijskoj nauci iskristalisala dva mišljenja o vremenu građenja najstarije džamije u Travniku: prema prvom u vrijeme Bajazida II (1481.-1512.), a prema drugom u vrijeme Mehmeda II (1451.-1481.). Od opredjeljenja o vremenu gradnje zavisio je i njen naziv. Ono o čemu postoji suglasnost u ovom slučaju jeste pitanje lokaliteta koji niko ne dovodi u sumnju bez obzira na definiranje vremena gradnje. Jednoglasno mišljenje je da je izgrađena u samoj tvrđavi.

Prvo, daleko raširenije mišljenje o gradnji tvrđavske džamije u vrijeme sultana Bajazida II (1481.-1512.), ustanovio je Hamdija Kreševljaković,⁴ a

3 Adem Handžić, *O formiranju nekih gradskih naselja u Bosni u XVI stoljeću, Studije o Bosni*, Istanbul, 1994., str. 113-115.; Isto: *Vakuf kao nosilac određenih državnih i društvenih funkcija u Osmanskom carstvu, Studije o Bosni*, Istanbul, 1994., str. 145-146.;

4 Hamdija Kreševljaković, "Stari bosanski gradovi", *Naše starine I*, Sarajevo, 1953., str. 19.; Isto: *Izabrana djela II*, Sarajevo, 1991., str. 403.-404.;

kasnije preuzimali i ostali autori, D. M. Korkut, potom M. Udovičić, K. Papić, I. Bojanovski i Enver Sujoldžić.⁵ Oni su jednoglasni u stavu da je najstarija džamija u Travniku sagrađena u vrijeme sultana Bajazida, znači između 1481.-1512. godine i da je nosila njegovo ime, "Džamija sultana Bajazid-hana".

H. Šabanović,⁶ M. Mujezinović⁷ i A. Handžić,⁸ međutim, gradnju prve džamije datirali su nešto ranije, u vrijeme sultana Mehmeda II Fatiha (1451.-1481.), i prema uobičajenoj praksi, naziva se po svome osnivaču, prema istima ona se zvala „Džamija sultana Mehmed-hana”.⁹

Ovdje moramo ukazati na nemogućnost potpunijeg uvida u izvore na kojima su se bazirala pojedina mišljenja, budući da nisu sasvim precizirani. U svom najranijem nagovještaju o prvoj travničkoj džamiji, H. Kreševljaković uopće ne navodi izvor iz kojeg crpi podatak, nego daje samo sumarni pregled izvora i literature iz čega nije potpuno jasno na čemu se temeljio takav sud.¹⁰ U drugom radu, zajedno sa D. M. Korkutom, poziva se na "jedan defter nastao između 1579. i 1600." godine iz kojeg

5 H. Kreševljaković - D. M. Korkut, *Travnik u prošlosti...*, str. 10.; Martin Udovičić, *Travnik u vrijeme vezira*, str. 108.; Krešimir Papić, *Travnik, grad i regija*, Travnik, 1975., str. 108.; Ivo Bojanovski, *Stari grad Travnik-idejni projekat*, Zavod za zaštitu spomenika kulture, Sarajevo, 1977., str. 15.; Enver Sujoldžić, *Džamije Travnika*, Travnik, 1998., str. 13-14.;

6 Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela*, Sarajevo, 1982., str. 149.;

7 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, II, Sarajevo, 1977., str. 327.;

8 Adem Handžić, *A survey of islamic cultural monuments until the end of the 19-th century in Bosnia*, Istanbul, 1996., str. 56.;

9 Kako H. Šabanović tako i A. Handžić, prvobitno su pretpostavljali da je ova džamija nastala u vrijeme sultana Bajazida II, ali su svoja ranija mišljenja korigirali. U tim radovima se, međutim, ne ukazuje na izvore na osnovu kojih su došli do tih rezultata. Uporedi: Evlija Čelebija, *Putopis: Odlomci o jugoslavenskim zemljama*, (preveo, uvod i komentar napisao H. Šabanović), Sarajevo, 1996., str. 128., III izdanje, nap. br. 12, zatim: Adem Handžić, *Vakuf kao nosilac određenih državnih i društvenih funkcija*, str. 113.; Isto: *O formiranju nekih gradskih naselja u Bosni*, str. 145.

10 Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, str. 19.;

11 Kreševljaković-Korkut, *Travnik u prošlosti*, str. 14.;

se vidi da je džamija imala svoj vakuf.¹¹ Slijedeći ih, M. Udovičić je apodiktički ustvrdio: "Gradska ili Bajazidova džamija podignuta je, to se sasvim pouzdano zna, iz sredstava vakufa sultana Bajazida II (1481.-1512.)",¹² ne uzimajući u obzir stav H. Šabanovića, čijim se naučnim rezultatima obilato koristio. Na sličan način, pod utjecajem H. Kreševljakovića i D. M. Korkuta, opredijelio se i K. Papić ističući da se „kao prva turska građevina može smatrati džamija u tom gradu, izgrađena između 1481.-1512. na ime sultana Bajazida za potrebe gradske posade”.¹³ Od ovog ne odudaraju ni najnoviji pokušaji E. Sujoldžića, prema kojemu „se s velikom sigurnošću može prihvatiti tvrdnja da je najstarija travnička džamija ona u tvrđavi, izgrađena u doba sultana Bajazida II”.¹⁴ Prije detaljnije analize o tom pitanju želimo ukazati na neprihvatljivost tvrdnje da je prva džamija nastala iz sredstava vakufa sultana. Naprijed je istaknuto da je finansiranje građevina od strane sultana vršeno prvenstveno iz regalija koje su pripadale državnom fisku, a ne iz vakufa koje su oni osnivali. Iz državnih sredstava je, dakle, podignuta i tvrđavska džamija u Travniku. S druge strane, ni kod H. Šabanovića nije sasvim poznat izvor na osnovu kojeg je ustanovljeno vrijeme nastanka prve džamije.¹⁵

Iz dosada poznatih i dostupnih osmanskih arhivskih izvora prvi trag o postojanju jedne džamije u Travniku potječe iz 1516. godine, kada se u okviru posade spominje hatib u tvrđavi,¹⁶ što već tada, bez sumnje, podrazumijeva njeno postojanje. Najraniji direktan spomen datira iz nešto kasnijeg perioda, preciznije iz 1530. godine, i to „Vakuf džamije sultana Mehmed-hana, neka mu se Bog smiluje i oprostí grijehe, u samom Travniku”.¹⁷ Vakuf ove džamije, prema istom izvoru, trebali su činiti čifluci čiji zakup iznosi 400 akči godišnje a uvakufili su ih Jusuf, sin Ajasov, Hubijar, sin Ishakov, i Sulejman, sin Hasanov, za potrebe pokrivanja troškova osvjetljenja i prostirke za koje odmah nisu predviđena sredstva. Sa šerijatskopraavnog aspekta ovo uvakufljenje je osporeno zbog neispunjenog osnovnog uvjeta, da predmet vakufljenja ima status mulka,

¹¹ Martin Udovičić, *Travnik u vrijeme vezira*, str. 108.;

¹² Krešimir Papić, *Travnik, grad i regija*, str. 108.;

¹³ Enver Sujoldžić, *Džamije*, str. 13.;

¹⁴ Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, str. 149.;

¹⁵ Istanbul, BBA, T. D., No 56., str. 223.;

¹⁶ Istanbul, BBA, T. D. No. 164., str. 378.;

tako da je spomenuti čifluk, po naredbi sultana, dodijeljen u timar. Troškovi za navedene stavke u istom iznosu koji je bio uvakufljen, također prema carskoj naredbi, namirivani su iz prihoda rudnika Fojnica. Bez obzira na pravnu ništavnost spomenutog uvakufljenja u kasnijim izvorima ga i dalje susrećemo kao “Vakuf džamije sultana Mehmed-hana” do kraja 16. stoljeća.¹⁸

Lokalitet džamije nije izričito utvrđen, ali je ona, bez sumnje, mogla biti sagrađena samo u tvrđavi, iz više razloga. Prve džamije u Bosni, gdje su zatečene srednjovjekovne utvrde, po pravilu su nastajale u tvrđavama, npr. u Zvorniku, rjeđe uz samu utvrdu kao u Vranduku, ali su obje nosile ime sultana Mehmeda II. Konfiguracija terena oko tvrđave u Travniku, pak, ne ostavlja mogućnost njenog podizanja uz samu utvrdu. Takve džamije su podizane prije svega za potrebe posada i drugih lica, koja su mogla biti smještena u tvrđave kao nosioci određenih funkcija lokalnih organa vlasti. Potpuna nenaseljenost Travnika, najmanje decenije po njegovu osvajanju i dvije decenije bez muslimana među domicilnim stanovništvom, također, umanjuju mogućnost pretpostav- kama da bi mogla biti locirana izvan bedema tvrđave. Na osnovu naprijed spomenutih izvora jasno je, međutim, da je džamija podignuta prije 1480. godine, i to vjerovatno neposredno poslije pada Travnika pod osmansku vlast 1463. godine, kada je morala biti smještena i posada za koju se, također, isticalo da u tom mjestu potječe iz vremena Bajazida II. Naravno da se postavlja pitanje kada i kako se onda javlja Bajazidova džamija? Prema raspoloživim izvorima, džamiju pod tim imenom prvi put srećemo od 1567. godine,¹⁹ dakle, u prilično poodmaklom dobu u odnosu na vrijeme vladavine sultana Bajazida. U istom je definiran i njen lokalitet “časna džamija u unutrašnjosti tvrđave Travnik”. Što se tiče njenog vakufa, sastojao se od: timara za imama i hatiba, godišnje 2000 akči, zatim nadoknade za mujezina dvije akče, osvjetljenje i prostirku jedna akča dnevno, što je namirivano iz džizije kadiluka Brod.

¹⁸ Istanbul, BBA, T. D. No. 211., (prijevod vakufa ovog deftera objavila je Behija Zlatar, “*Popis vakufa u Bosni iz prve polovine XVI u.*” POF, XX-XXI, 1970/1971, Sarajevo, 1975., str. 121-126.; T. D. No. 462, (iz 1567. fo. 34); *Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine*, I/2, (Obradio: Adem Handžić), Sarajevo, 2000., str. 502.

¹⁹ Istanbul, BBA, T. D. No. 462, str. (34);

Prvobitna namjena tvrđave da služi prije svega za potrebe posade a nešto kasnije i malobrojnomo džematu muslimana izvan nje, od druge polovine 16. i s početka 17. stoljeća pa do izgradnje nove džamije, bijaše djelimično izmijenjena. Krajem 16. stoljeća vojni efektiv i tvrđavi znatno su umanjeni, svedeni na trećinu snaga u odnosu na 1516. godinu, a uz džamiju u samoj tvrđavi, vjerovatno od nekadašnjih posadnika, formirana je „mahala časne džamije sultana Bajazid-hana” i činila su je 37 domaćinstava sa 7 neoženjenih muškaraca.²⁰ Ova mahala je, dakle, formirana negdje krajem 16. stoljeća, jer se 1565. godine ne spominje džamija kao ni mahala pod tim imenom.²¹ Nekoliko decenija kasnije putopisci i prolaznici kroz Travnik bilježili su postojanje ove mahale na gotovo identičan način. Opisujući Travnik, 1624. godine Memibegović je zabilježio 50 kuća u tvrđavi,²² a dvije godine kasnije Georgiceo 50 ognjišta u tvrđavi.²³ Ta činjenica nije ostala nezapažena ni Evliji Čelebiji, samo što je umjesto broja, opisao kao „nekoliko vojničkih kuća”.²⁴ H. Kreševljaković je ovo smatrao pretjeranim, držeći da se to moglo odnositi samo na broj vojnika, ne i na domove podignute unutar bedema.²⁵ Kako defter potvrđuje postojanje mahale u samoj tvrđavi, navodi putopisaca se mogu smatrati, ako ne u potpunosti, bar približno prihvatljivim, jer je za 20 godina porast sa 37 domaćinstava na 50 moguć. Ova pretpostavka se čini osnovanijom utoliko što su podaci iz 1624. i 1626. u brojčanom smislu identični.

Budući da se vakufi obje džamije spominju paralelno, postavlja se pitanje nisu li postojale dvije džamije? Takva mogućnost otpada stoga što u vrijeme vladavine spomenutih sultana nije bilo potrebe za postojanjem dviju džamija, zbog još uvijek niskog stepena urbanog razvoja grada. Kao značajnije urbano gradsko naselje Travnik se počeo razvijati tek polovinom 16. stoljeća, jer je 1530. godine u njemu bilo svega 84 domaćinstva, i to 36 muslimanskih i 48 nemuslimanskih.²⁶ Stoga,

20 *Opširni popis Bosanskog sandžaka*, str. 213.;

21 Uporodi: T. D., No. 435. str. 196.-203.;

22 H. Kreševljaković-D.M. Korkut, *Travnik u prošlosti*, str. 14., Izabrana djela, II, Sarajevo, 1991., str. 403-404.;

23 H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, str. 19.;

24 Evlija Čelebija, *Putopis*, str. 128.;

25 Vidi napomene 22. i 23.;

26 Istanbul, MMV, No., 540. fo. 30. ;

najizvjesnijim se čini da je prvobitnu džamiju podigao sultan Mehmed II a u vrijeme njegova nasljednika doživjela je stanovitu nadogradnju, najvjerovatnije u vrijeme građevinsko-zidarskih zahvata na travničkoj tvrđavi tokom drugog namjesnikovanja Ajas-bega (1484.-1485.).²⁷ Da li se radilo o potpuno novom objektu na mjestu ranijeg ili samo o djelimičnoj popravci i podizanju munare, teško je pretpostaviti, budući da zasada nema bilo kakvih nagovještaja. Iz tih razloga, najvjerovatnije je i nazvana Bajazidova, ali je to ime u službenu upotrebu ušlo mnogo kasnije, u drugoj polovici 16. stoljeća. U popisima vakufa, pod tim nazivom je ne srećemo ni 1530. ni 1540. godine. Da se radilo o dvije džamije, promijenilo bi se nešto i u visini timara koji je za imama u tvrđavi Travnik konstantno isti, od uspostave službe u vrijeme Mehmeda II do kraja 16. stoljeća. Po ne baš pravilnoj usmjerenosti prema Kibli, jasno je da je nastala na temeljima nekog srednjovjekovnog objekta u tvrđavi, što dodatno umanjuje mogućnost da se radilo o dvije džamije ili dvije lokacije unutar same tvrđave.

Imami kao dio vojničke klase i posade, u tvrđavskim džamijama spadali su u red državnih službenika i nadoknada za službu podmirivana je iz državnih sredstava, dnevnim plaćama isplaćivanim tromjesečno iz državne blagajne ili u vidu timara, kako je najčešće prakticirano u mjestima gdje su smještene timarske posade.²⁸ Shodno takvoj praksi, imam i hatib travničke džamije, još za života sultana Mehmeda, dobio je timar, ali spomenuti izvor ne precizira gdje je dodijeljen. Vjerovatno se samo radilo o ustanovljenju pravila za način izdržavanja službe, a ostavljena mogućnost dodjele na različitim mjestima, u zavisnosti od okolnosti i kvantuma raspoložive zemlje za dodjelu timara, što iz praktičnih razloga nije moglo biti fiksno.

U džamiji je pored *imameta* obavljan i *hitabet* što znači da je uz pet dnevnih namaza obavljana i džuma, bajrami, kao i povremeni vazovi. Obje službe u ovoj džamiji sjedinjene su u jednoj ličnosti što uvijek nije slučaj. Inače, da bi jedan sakralni objekat dobio status džamije, uvjet je

²⁷ H. Kreševljaković-D. M. Korkut, *Travnik u prošlosti*, str. 9.;

²⁸ Aladin Husić, *Tvrđave Bosanskog sandžaka i njihove posade 1530. godine*, POF 49./1999., Sarajevo, 2000., str. 203.-204.; Isto: O imamskoj službi u tvrđavama Bosanskog sandžaka u 15. i prvoj polovini 16. stoljeća, *Novi Muallim*, god. I, br. 4, Sarajevo, 2000., str. 84-99.;

bio da se u njoj obavljaju sve navedene aktivnosti kao i sultanska naredba o proglašenju takvog statusa.

Budući da su imami takvih džamija predstavljali članove posade, službovanje nije moglo biti neograničeno, zbog čega se ponekad u kratkom vremenskom razdoblju izmjenjivalo više imama. Nekada su na to mogle utjecati prilike u samim posadama, potreba da se popunjava neko drugo mjesto, ali često i sam njihov odnos prema obavezama kao i uobičajena rotacija u vojnoj službi. Iz života vojnih posada u Travniku tokom 15. stoljeća nije poznato ništa, pa ni o imamskoj službi u ovoj džamiji. Prvi pouzdani podaci o vršiocima službe potječu iz 1516. godine. Imam posade i džamije, mevlana Uveys, uživao je tada timar u selu Mošćanica, u susjednoj nahiji Brod, u iznosu od 2000 akči.²⁹ Ustvari, to je samo dio iz kolektivnog timara koji je dijelilo 10 posadnika u navedenom selu budući da je njegova renta iznosila 15.113 akči. Do kada je pripadao travničkoj posadi, nije poznato, ali se zna da je do 1530. godine timar imama u tvrđavi Travnik dodijeljen znatno bliže mjestu službovanja u nahiji Lašva, a pripadala su mu sela Gladnik i Putičevo.³⁰ Ovo se dogodilo vjerovatno odmah nakon pada Jajačke banovine 1527., dok je popis završen nešto kasnije, 1528.-1530. godine. Iz razdoblja što je uslijedilo narednih deset godina, moguće je u potpunosti pratiti vršenje smjene u ovoj džamiji. U tom periodu, smjenjivali su se: mevlana Hasan (muharrem 937./septembar 1530.-3., ramazan 940./-18.03.1534), Alija fakih (do 8. muharrema 943./27.06.1536.) Hasan, (do 10. muharrema 944./ 18.06.1537.), potom nakon jedne godine ponovo Alija od 1537. do iza 1540. godine.

Vijesti iz života travničke tvrđave do kraja 16. stoljeća rjeđe su, ali je povremeno praćenje ipak moguće. Spočetka druge polovice 16. stoljeća, poznato je ime Hasana, imama i hatiba ove džamije,³¹ dok je na prijelazu dva stoljeća, za vladavine Mehmeda III (1595.-1603.),³² u posadi imam i hatib bio Husejn,³³ potom Hasan 1604. godine.³⁴ Iz prava na uživanje

29 Istanbul, BBA., T.D. No. 56., str. 223.;

30 Istanbul, BBA., MMV. No., 540. fo. 36.;

31 Istanbul, BBA., T. D., No., 1072. str. 449.;

32 Nije poznato iz koje godine potječe ovaj defter. Međutim kako su, između ostalog, popisi vršeni nakon smjene na prijestolju, pretpostaviti je da je i ovaj nastao neposredno po dolasku Mehmeda III na vlast.

kasnije je izuzeto selo Putičevo, ali to nije utjecalo na ukupan novčani iznos na koji su polagali pravo imami ove utvrde. Ustanovljena suma od 2000 akči nije, dakle, mijenjana do početka 17. stoljeća, na što nije utjecalo ni izuzeće Putičeva budući da su prihodi Gladnika i nekoliko čifluka dostizali potrebni iznos od 2000 akči. Imami i hatibi travničke džamije, kada je u pitanju ova služba, uživali su najveće timare u tvrđavama Bosanskog sandžaka u 16. stoljeću. Timari su se u to vrijeme pretežno kretali između 1400-1600 akči, dok je, osim Travnika, u odnosu na druge, imam Akhisara dobio nešto veći iznos, tj. 1689 akči.³⁵

Pored uobičajenih službi i finansiranja troškova prisutnih od njenog osnivanja: imam-hatib, prostirka i osvjetljenje, potkraj 16. stoljeća javljaju se nove službe, finansirane također iz državnih sredstava, i to: mujezin Muslihudin, dvije akče dnevno, učač salle (sallahan), timar, služitelj-nabavljač (*kajjim*) Mustafa Ejnehanov, primao je nadoknadu iz džizje nahije Brod. Visina nadoknada učača salle i nabavljača nije poznata, ali su rashodi za prostirku i osvjetljenje porasli na 800 akči.³⁶ Narasle troškove džamije nije mogla podmirivati prvobitna suma koja se u popisu vakufa javlja i 1604. godine na način kako je prvobitno određeno.³⁷ Tako da suma od 400 akči navedena u popisu vakufa te godine predstavlja samo prijepis prvobitnog vakufskog iznosa, namijenjenog za izdržavanje dijela rashoda za potrebe džamije. Raniji nazivi za džamiju potpuno su iščezli iz upotrebe i zaboravljeni, a danas je džamija poznata kao Gradska džamija, premda su od nje preostali samo temelji i kamena munara ugrađena u vanjski zid tvrđave.

33 Ankara, TKGM, T. D., No. 362.;

34 Opširni popis, str. 213.;

35 Aladin Husić, *Tvrđave Bosanskog sandžaka*, str. 203.-204.;

36 Opširni popis, str. 213.;

37 Isto, str. 213. i 502.;

About the City mosque in Travnik

High-ranking officials of the Ottoman Empire built the first mosques. Among them were sultans Mehmed II, Bajazid II and Sulejman the Magnificent.

At the end of their reign there were 25 mosques built, which carried the epithet 'imperial'.

The oldest mosque in Travnik, belongs to that group even though there was a dilemma about time of its construction. Most of the authors have an opinion that it was built during reign of Bajazid II, when according to the same sources Travnik finally fell to the Ottoman rule. Other authors were of opinion that it was built during reign of Mehmed II, which means before 1480. Sources used in these work tell about same building in connection with both names.

After the research that has been done about this mosque it has been confirmed that, it is the same mosque, which got another name during the time most probably because of renovation and extension of the previous building.

To conclude, the oldest mosque in Travnik was built during reign of Sultan Mehmed II. It was until year 1480. That mosque was built within a castle and carried his name. During the time the name of the mosque was changed and got another name now: Sultan Bajazid hane.